

ПЕРЕДМОВА

Невичерпність історії українського козацтва як наукової проблеми стає очевидною вже при ознайомленні з кількісними показниками праць дослідників від кінця XVIII ст. до наших днів. З'являються і нині крупні монографічні дослідження, статті, замітки, публікації джерел, а питання походження, становлення і розвитку козацтва, його ролі в історії українського народу, духовної спадщини тощо залишаються все такими ж науково актуальними і важливими для формування громадянського суспільства нашої держави. Багатство джерельної спадщини українського козацтва дозволяє віднаходити нові сюжети в його історії, поглиблювати дослідження раніше поставлених питань, вносити уточнення до вже оприлюднених в дослідженнях фактів тощо. Це розмаїття недосліджених та малодосліджених сторінок історії українського козацтва засвідчили і статті, вміщені у I випуску „Січеславського альманаху”.

Другий випуск „Січеславського альманаху” вміщує статті переважно місцевих науковців, які досліджують історію українського козацтва (запорозького, лівобережного, слобідського) або займаються джерелознавчими та історіографічними проблемами історії козацтва. Всі статті збірника умовно можна поділити на кілька тематичних груп. Кілька статей (Н.В.Ченцової, С.М.Каюк, Л.З.Гісцової, Т.Л.Кузик) присвячені історії Запорозької Січі останніх часів її існування. Хоча ці статті різні за об'єктами дослідження – від заворушень сіроми на Січі, обставин її знищення та долі кошового отамана Петра Калнишевського, до характеристики козацьких поселень в межах Запорозьких вольностей, – їх об'єднує дуже поважне відношення дослідників до історичних джерел, які й розкривають досліджувані питання.

Друга невелика група статей (І.Ф.Ковальнової, В.М.Шалобудова) продовжує серію публікацій цих авторів стосовно історії Богородицької фортеці, залишки якої нині знаходяться в межах м. Дніпропетровська та навколо історії якої давно точиться полеміка між краєзнавцями. Дослідники-археологи на чолі з професором І.Ф.Ковальновою „вивели” історію фортеці на рівень наукової проблеми, пов'язаної не лише зі спірними питаннями початкової історії міста Катеринослава (Дніпропетровська), але і з питаннями

заселення степового порубіжжя, ролі козацтва у цьому процесі на значно більш ранньому етапі, ніж досі розглядалося. Фактично, ставиться проблема використання археологічних пам'яток у дослідженні ранньої історії козацтва.

Три статті (О.А.Репана, Г.К.Швидько, В.М.Заруби) присвячені розгляду різних аспектів історії Миргородського полку Гетьманщини – участі полку у російсько-турецькій війні 1735-1739 рр., персонального складу та соціального стану козацтва полку за переписом 1738 року, змін у структурі полку як адміністративно-територіальної і військової одиниці протягом всього періоду існування Української козацької держави.

Ще п'ять статей (Н.І.Швайби, С.В.Абросимової та Л.Г.Гурай, О.І.Журби, В.О.Векленка, Б.О.Галь) можна віднести до розряду історіографічних та джерелознавчих, які безпосередньо стосуються дослідження історії та духовної спадщини українського козацтва. Їм властиві новизна постановки питань, полемічність, прагнення привернути увагу дослідників і читачів до необхідності відмови від стереотипів, від інерції у формулюваннях наукових положень.

Стаття І.О.Кочергіна про рід і родину дослідника історії запорозького козацтва Д.І.Яворницького та стаття В.Б.Яценка про інтеграційну політику уряду цариці Єлизавети щодо Слобідських козачих полків стоять дещо особняком по відношенню до названих вище тематичних груп. Вони свідчать про безмежність наукового поля як у віднайдені нових історичних джерел, так і в осмисленні, здавалось би, очевидних, а все ж недосліджених сюжетів нашої історії.

Сподіваємося, що „Січеславський альманах” знайде свого читача – науковця, студента, краєзнавця.

Швидько Г.К.

головний редактор, доктор історичних наук,
професор, Директор Дніпропетровського
регіонального відділення Науково-дослідного
інституту козацтва Інституту історії України
НАН України